

Arvoisa huoltaja,

Tämän päivän lapset elävät maailmassa, jossa kuulee ja näkee enemmän kuin tarvitsisi ja kokee enemmän kuin haluaisi. Salaisuus-sarjakuva tarjoaa mahdollisuuden **käsitellä lasten kanssa digitaalisessa mediassa tarvittavia turvataitoja**: yksityisyyden suojaamista, kuvien jakamista ja turvaohjeita uhkaavien tilanteiden varalle. Sarjakuva kertoo ikätasoisesti digitaalisen median välityksellä tapahtuvasta lapsen houkuttelusta seksuaaliseen toimintaan (grooming). Sarjakuvan **tavoitteena on edistää lasten intuitiota ja harkintakykyä digitaalisessa mediassa tapahtuvassa vuorovaikutuksessa sekä vahvistaa aikuisten osaamista toimia vastaavissa tilanteissa** lapsen kasvua ja kehitystä tukevalla tavalla.

Sarjakuva on tuotettu 3.-6.-luokkalaisten opetuskäyttöön sekä **huoltajien kasvatustyön tueksi** Turvallinen Oulu -hankkeen, Kulttuurivoimalan Taiteesta työtä -hankkeen sekä Oulun Zonta -kerhojen kanssa. Sarjakuvaprosessissa on ollut mukana myös Oulun poliisilaitos yhteistyössä Keskusrikospoliisin CSE-tiimin kanssa.

KOTITEHTÄVÄ:

Lukekaa sarjakuva yhdessä lapsenne kanssa. Keskustelkaa sarjakuvasta ja käykää läpi sarjakuvasta löytyvät toimintaohjeet ja keskustelkaa, missä tilanteissa niitä on syytä käyttää.

**Avoin keskusteluyhteys ja luottamuksellinen suhde kotiväkeen
on lapsen paras turvataito!**

Tutkimusten mukaan **9-12 vuoden ikä** on **merkittävä** verkkoon liittyvän **riskikäyttäytymisen osalta**. Lasten ja nuorten kykyyn tunnistaa tilanteita, joissa kuvamateriaalia pyydetään esimerkiksi aikuisen toimesta ja väärinkäytettäväksi seksuaalisiin tarkoituksiin, ei ole vielä kehittynyt. He tarvitsevat aikuisen opastusta ja elämänkokemusta. (Livingstone ym. 2012).

Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa on 12–17-vuotiaiden lasten kokemana yleistä. Uusimman kouluterveyskyselyn mukaan **joka kolmas** yläkoulu-ikäinen on **tullut netissä ahdistelluksi**. Uhreista 75 prosenttia ei ole kertonut asiasta aikuiselle. Yli 30 prosenttia oli nähnyt toisten lasten ja nuorten tekemää seksuaalista häirintää digitaalisessa mediassa tutkimusta edeltävän vuoden aikana. (Laitinen ym. 2018; Kouluterveyskysely 2019).

Lasten itse ottamien arkipäiväisten ja seksuaalisten kuvien väärinkäyttö ja niiden hallitsematon leviäminen on yksi digitaalisen median käyttöön liittyvä riski. Pelastakaa Lasten Nettivihjepalvelu on osa kansainvälistä INHOPE -vihjepalveluverkostoa, jossa tutkitaan ja käydään läpi lapsen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa kuvamateriaalia. Vuoden 2019 tilastojen mukaan näistä kuvista 65 prosentissa esiintyy 3-13-vuotiaita lapsia. Monessa kuvassa näkyy taustalla aivan tavallinen kotiympäristö. (Pelastakaa Lapset ry. 2019).

Moni lapsi jättää seurausten pelossa kertomatta kokemuksestaan aikuiselle. Tuoreimman väitöstutkimuksen mukaan verkon käytön rajoittaminen ei ole ratkaisu lasten seksuaalisen nettihoukuttelun vähentämiseksi. **Ensisijaisen tärkeää on lisätä tietoisuutta ja opettaa jo varhaisessa vaiheessa lapsia tekemään verkossa vastuullisia päätöksiä**. Aika-ikkuna, jolloin poliisin tai esimerkiksi vanhemman tulisi puuttua tilanteeseen, on hyvin lyhyt. Ensimmäiset viisi päivää ovat kriittisimmät. (Nikolovska, M. 2020).

Grooming on lapsen houkuttelua seksuaaliseen toimintaan.

- Digitaalisen median välityksellä tai reaali maailmassa
- Tietoista ja tavoitteellista toimintaa, tekijät taitavia, lapsi ei tunnista tilannetta, ujuttaudutaan osaksi lasten sosiaalista ympäristöä somessa/ arkiympäristössä ja selvitetään, mistä lapset pitävät
- Muuttaa jatkuvasti muotoaan, voi olla nopeaa, eikä aina sisällä pitkäaikaista yhteydenpitoa, voidaan säilyttää lapsi sekunnissa, tavoitellaan useampia lapsia samanaikaisesti
- Pyritään vastaamaan uhrin mahdolliseen tarpeeseen, tekeydytään ystäväksi, voidaan käyttää myös materiaa ja "palveluksia"
- Tilanteesta irrottautuminen voi olla haastavaa, tapahtunut usein hämmentää ja hävettää, eikä asiasta kerrota ja kipeä ja raskas salaisuus kannetaan yksin.
- Syyttää usein itseään tapahtuneesta ja uskoo olevansa osaksi tai jopa kokonaan vastuussa tapahtuneesta.
- Häpeää toimintaansa tai kykenemättömyyttään puolustautua, syyllisyydentunne ja/tai seurausten pelko estää kertomisen.
- Tekijä voi yrittää saada lapsen säilyttämään salaisuuden kiristämällä ja uhkailemalla.

JOS LAPSI KERTOO KOKEMUKSESTAAN

Yritä pysyä rauhallisena, älä syyllistä

Kun on oma lapsi kyseessä, tunteet nousevat helposti pintaan. Vältä miksi -kysymyksiä. Lapset usein syyllistävät itseään ja ajattelevat, että: "Miksi mä olin niin tyhmä!"

Vastuu teosta on aina aikuisella. Aikuinen voi lieventää lapsen syyllisyyden ja huonommuuden tuntoa esimerkiksi sanomalla: "Lapsi ei voi tietää kaikkea". "Tämä ei ole sinun vika. Aikuinen on aina vastuussa."

Kuuntele ja tue, älä jätä yksin ajatusten ja tunteiden kanssa

Usko mitä lapsi kertoo. Kuuntele enemmän ja puhu vähemmän.

Miettikää yhdessä, mitä asialle voisi tehdä tai miten ikävän asian voisi jatkossa välttää.

Muista kehua lasta siitä, että tämä kertoi asiasta eikä jäänyt tilanteessa yksin.

Noudata sarjakuvan sivun 16 toimintaohjeita.

MITEN TURVAAN?

Ole läsnä digiarjessa. Ota lapsesi ja nuoresi kokemukset netissä, peleissä ja muussa mediankäytössä osaksi arkista jutusteluanne ja kuulumisten vaihtoa. Lähde liikkeelle mukavista kuulumisista esim. "Mitä kivaa oot tehnyt tänään puhelimella ja kenen kanssa?" Näiden jälkeen on luontevaa kysyä myös mm. sitä, onko lapsella ollut huonoja kokemuksia ja onko lapsi tekemisissä sellaisten kanssa, joita ei ole koskaan tavannut?

Suojaa yksityisyyttä. Vinkkejä yksityisyyden suojaamiseen sarjakuvassa sivulla 14. Vanhemman on hyvä olla perillä siitä, missä sovelluksissa lasta on mahdollista lähestyä. TikTokin, Instagramin, Snapchatin ja muiden sosiaalisen median sovellusten lisäksi myös useissa peleissä on keskustelumahdollisuus.

Keskustele netin ikävistä puolista ja haitallisista sisällöistä etukäteen. Kerro lapsellesi, että sosiaalisessa mediassa voi toisinaan tapahtua ikäviä asioita. Varmista, että lapsesi tietää, että voi kertoa sinulle myös ikävistä ja häiritsevistä kokemuksista.

Opeta toimimaan turvallisesti. Toimintaohjeet houkuttelun, häirinnän, kiusaamisen tai ahdistelun tilanteisiin sarjakuvassa sivulla 16.

APUA JA TUKEA

Koulusi oppilashuoltohenkilöstö

Nopsa-tiimi p. 040 637 8287

Sosiaali- ja kriisipäivystys p.044-7036235

Lasten- ja nuorisopsykiatrinen työryhmä p. 044 703 5919

Sosiaali- ja terveystalot esim. kasvatus- ja perheneuvonta

Oulun Kriisikeskus, mielenterveysseurat.fi/oulu/tukeajaapua/ p. 044 3690 500

Rikosuhripäivystys p. 116006, riku.fi/nuoret (chat)

Nettipoliisi, poliisi.fi/some

Lasten ja nuorten puhelin 116 111

TULE KUUNTELEMAAN AIHEESTA LISÄÄ VANHEMPAINILTAAN

Mitkä ilmiöt uhkaavat tällä hetkellä meidän kaupungin lasten ja nuorten turvallista kasvua? Miten aikuinen voi toimia tukena digiajassa?

TEAMS:ssä

tiistaina 24.11. klo 18-19.15 pohjoinen ja itäinen alue

torstaina 26.11. klo 18-19.15 keskinen ja eteläinen

Illassa mukana sosiaalipsykologi, sosiaalisen median tutkija "sometohtori" Suvi Uski, koulupoliisi Merja Rasinkangas, oppilasedustaja, MLL mediakasvattaja & vanhemman edustaja Heli Kiema-Junes (24.11.)

sekä Vanhempainliiton asiantuntija

Sari Haapakangas (26.11.)

Linkki vanhempainiltaan lähetetään Wilmassa.

Oulun kaupungin Turvallinen Oulu -hankkeen päätavoite on ennaltaehkäistä alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen rahoittamien toimenpiteiden ensisijainen tavoite on turvataitokasvatuksen edistäminen, mukaan lukien digitaalisessa mediassa tapahtuvan lasten ja nuorten houkuttelun ja hyväksikäytön ennaltaehkäisy. Sarjakuva tukee opetussuunnitelman mukaista turvataitokasvatusta. Lisätietoja löydät osoitteesta ouka.fi/turvallinenoulu.

Lähteet:

Laitinen HL, Valoaho S, Kylmälahti M, Vaaranen-Valkonen N. 2018. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa. Pelastakaa Lapset ry. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaaalapset/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf. Viitattu 16.10.2020.

Livingstone, S., Haddon, L, Görzig, A. & Ólafsson, K. (2012) Risks and safety for children on the internet: the UK report: summary of key findings. <https://pdfs.semanticscholar.org/76f8/68a11df5604b2be1ddf82c8729f65c0e673a.pdf>. Viitattu 16.10.2020.

Pelastakaa Lapset ry. (2019). Lasten Suojelu ja nettivihje –toiminnon vuosiraportti 2019. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaaalapset/main/2016/04/21092435/Nettivistijointi_2019_FINAL.pdf. Viitattu 16.10.2020.

Nikolovska, M. (2020). The Internet as a Creator of a Criminal Mind and Child Vulnerabilities in the Cyber Grooming of Children. Jyväskylän Yliopisto informaatioteknologian tiedekunta. Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/67584/978-951-39-7963-8_vaitos07022020.pdf?sequence=1&isAllo-wed=y. Viitattu 16.10.2020.

Ulkuniemi, K. Poliisihallitus. (2020). Somehäirinnän ohjeet. Yksityinen sähköpostiviesti 7.2.2020.

Vaaranen-Valkonen, N. (2020). Suojellaan lapsia seksuaaliselta häirinnältä, houkuttelulta ja seksuaaliväkivallalta 7.10.2020. Oulu: Turvallinen Oulu.

